

György tér 6. (evangélikus parókia), Jókai utca 20., Rózsakút u. 22., Rózsakút u. 15., Rózsakút u. 11., Cserneyei u. 50., Cserneyei u. 46., Cserneyei u. 13., Zichy u. 1., Zichy u. 3., Táncsics u. 16., Mátyás király u. 39., Mátyás király u. 43.

Védett sírok jegyzéke

Feltétlen védelemre és gondozásra érdemes síremlékek:

Gr. Waldstein János (1809-1876 síremlék, a Nenzeti Sírkert része), *Náder család* (1776-ból fennmaradt műemlék jellegű sírkő), *Vater Mathias* (műemlék jellegű sírkő), *Moysischovitz család*: *Mátyás*, felesége, *Csonka Katalin* és lányuk, *Moysischovitz Katalin* sírköve), *gr. Zichy Barbara* (1807-es műemlék jellegű sírkő), *gr. Zichy Béla* ('48-as nemzetőr síremléke), *Zichy család* (1895-ből fennmaradt műemlék jellegű sír), *Winkler Márton* (1857-1911, közadakozásból épült síremlék), *v. Aradvári György* (I. világháborús tűzharcos 1918-as síremléke), *Dr. Rutsek Pál* (1856-1919 síremlék), *Rutsek Emília* (1897-1979 síremlék),

Jusztin Antal (1862-1937 síremlék, a Jó Szerencsét Olvasókör szervezője, elnöke), *Szalai Károly* (1860-1905 síremlék; evangélikus lelkész-esperes), *Pintér Dénes* (1863-1902 síremlék; református tanító), *Bíró Antal* (1906-1990 síremlék; várpalotai festő-művész), *Dr. Zwíkl Pál* (1882-1945 síremlék; községi és bányarvos), *Bisztricsány József* (1821-1903 sírhely; a Takarékpénztár igazgatója, az evangélikus egyház felügyelője), *1945-ös háborús tömegsír* (benne 31 magyar hősi halottal).

A későbbiekben védelemre javasolt sírok:

Hrabovszky Károly (1819-1897 síremlék, 1945 előtt az evangélikus iskolások rendszeresen gondozták), *Récsei Békeffy Károly* (1829-1915 síremlék, benne: *Dr. Szabó András* községi és bányarvos sírhelye), *Wayán Károly* (1885-1945 sírhely, a polgári iskola szervezője, igazgatója), *Balogh Kálmán* (1890-1908 síremlék, nagyhíru virtuóz cigányprímás), *Karvaly Gyula* (1889-1942 síremlék, konzervatóriumot végzett zeneszerző-cigányprímás), *Knapp Józsefné* (1875-1959 síremlék, lakóhelyünk népszerű szülésznöje), *Fodor Ödön* (1895-1959 síremlék, irodalmár, költő, iskolaigazgató), *Vass Gyula* (1894-1964 síremlék, zeneszerző, kántortanító, igazgató), *Nagy Gyula* (1922-1968 síremlék, festőművész), *Sárkány István* (1878-1914 síremlék, r. k. néptanító), *Szelestey László* (1939-1991 síremlék, városunk korán elhunyt festőművésze, tanára), *Birnbaum Sándor* (1849-1934 síremlék, munkásságában nagy tiszteletnek örvendő evangélikus kántortanító), *Szűts Pál* (1836-1901 műemlék jellegű síremlék, állatorvos, emlékét kegyelettel őrzi a protestáns egyház), *Kozma János* (1769-1844 síremlék, uradalmi felügyelő).

(A Városspépítő és -védő Egyesület összeállítása)

Fontosabb régészeti emlékek Várpalotáról

Római kori emlékeink

Várpalotának és környékének rendkívül gazdag a római kori leletanyaga. Ennek legnagyobb része a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum gyűjteményébe került, néhány római kori sírkövet azonban a várpalotai Thury-vár kőtárában találunk meg.

Nemcsak a már említett inotai halomsírok tanúsítják, hogy Várpalota a római korban lakott település volt, hanem az előkerült síremlékek, épületmaradványok és a római korból származó Kikeri-tói kőgát, melynek tetején haladt a római út. Ez az útszakasz a legtovább változatlan formában használt út volt Magyarországon, hiszen a 8-as számú főút 1935. évi bővítéséig nem nyúltak hozzá. Fontos út húzódott itt, ami segítette a település fejlődését, ám a belső-pannóniai útvonalak a II. századra sokszor jelentéktelen vagy a források által nem is említett másod- vagy harmadrendű utakká váltak. Ilyen az Inota mellett húzódó Poetovio–Aquincum út is. Többek mellett Henszlmann Imre véleménye szerint is Palota környékén található Vacontium/Voconcium helység, mások Osones/Osonibus nevű helységet azonosítják Palota római elődjével.

Legtöbb feltárt római lelet a várban található. Az egyik legjelentősebb Aurelius Dialo(gius) síremléke Inotán került elő, melynek szövege a következő:

1. sor: Aurelius Dialo(gius) 2. sor: Veter(anus) C(o)h(o)r(tis) septimae Bre(ncorum) 3. sor: au(norum) guinguaginta h(ic) s(itus) e(st) tr(istitia) o(mnium) v(eteranorum) c(ohortia) 4. sor: i(uso) ti(ss(im)ae vivo Aur(elio) Ma 5. sor: ter(no) ae(gue) viva p(ia) c(oniuge) Patr(ona).

Jelentése: Aurelius Dialogus a brencus törzs hetedik zászlóaljának kiszolgált katonája, 50 éves korában itt temettetett el a zászlóalj összes kiszolgált katonáinak legigazabb szomorúságára, amikor még élt Aurelius Maternus, hasonlóként életben volt jámbor felesége Patrona. (lefordította Dr. Szentléleki Tihamér)

Más értelmezés szerint (Szj Rezső közlése): AURELIUS DIALO / VETERanus CoHoRtis BREucorum / ANnorum L.H. ic. Situs Est TROVC / ISSAE VIVO AURElia MA/ TERnAE VIVA Posuit Curavit PARENtes.

Vagyis: Itt nyugszik Aurelio Dialo, a VII. beurcor cohors (zászlóalj) veteránusa, 50 éves. Trovcissának, Aurelia Materna életében állították a szülők.

A Thury-várban látható Lucius Barbius fogadalmi domborműve a Kr. u. 2. század második feléből. A kő egy ideig a fő téri katolikus templom falát is díszítette. Került elő egy szárnyas oroszlán (szfinx) ugyancsak Inotáról, valamint egy gyermek síremléke, amelyek a többihez hasonlóan a vár kőtárában kaptak helyet.

Hun üst

A hun üst Várpalotán sajnos nem megtekinthető, mert elkerült a Nemzeti Múzeum gyűjteményébe. Ennek ellenére fontos megemlítenünk ezt a jelentős leletet, hiszen kevés településhez kötődik ilyen ritka örökség.

A hunok, aelső-ázsiai eredetű harcias nomád nép szövetsége a korai Handinasztia idején elszenvedett veresége után bomlott fel. Ezt követően az északi törzsek nyugati irányba vándoroltak, melynek során a dél-orsz sztyeppén élő népet legyőzve a 390-es évek végén fennhatóságukat a Kárpát-medencére is kiterjesztették. 424-ben a királyi székhelyet a Tisza mentére helyezték. 445-ben a Hun Birodalom egyeduralkodója Attila nagykirály lett, aki 453-ban bekövetkezett hirtelen haláláig tovább folytatta a szomszédos területek ellen indított hódító hadjáratokat. A nagykirály halála után a

birodalom szétesett, a hunok nagy része a dél-orsz sztyeppékre vonult, ahol más népekbe olvadt be.

A hun uralom területi kiterjedését azok az üstleletek mutatják a legszembetűnőbben, amelyek közül az egyik éppen Várpalota környékéről kerül elő. Ezeknek a jellegzetes, általában 50-100 cm magas, hengeres testű, tölcseres lábakon álló, két szögletes füffel ellátott, díszített fém-edényeknek az eredete Belső-Ázsiába vezet. Általában szándékosan megrongálva kerültek a földbe. Valószínű, hogy kultikus céllal használták a temetés utáni halotti tor során.

A langobárd sírmező leletei

A várpalotai langobárd sírmezőből egyedülálló leletek kerültek elő. Unikálisak az ún. 21. női sír arany brakteátái (egyoldalú veretei), amelyek a korabeli germán ornamentika legszebb darabjainak számítanak. A várpalotai Odin-ábrázolás pedig ezek közül az egyedi darabok közül is kiemelkedik szépségével. Várpalota neve a régészeti szakirodalomban összeforrott a langobárd történelemmel,

a népvándorlás korával a nagy szaktekintéllyel rendelkező Werner – később tévesnek bizonyuló – elméletének köszönhetően.

A közöletlen várpalotai temetőre épített „avar–langobard szimbiózis” elméletét Joachim Werner már 1950-ben felállította (a langobard harcosok sírjairól akkor még nem tudott, így avar férfiakat és langobard nőket házasított össze), majd a temető közzététele után elmélete és kronológiai rendszere védelmére dolgozta ki a „Várpalota-Kultur” fogalmát 1962-ben. Ennek keretében az 568. évi itáliai kivándorlást „első lökésnek” értelmezve továbbra is langobard–avar szimbiózist feltételezett az 568–600 közötti évtizedekben, azzal a változtatással, hogy a temetőnek 546–568 között önálló langobard korszaka is volt. Elmélete ugyanakkor tovább örökíteni látszik a nagynémet „Restgermanentum” ideológiát is, amely a délkelet-európai térségben a soha meg nem szűnő germán jelenlétet kívánta igazolni. Joachim Werner elméletét jogos bírálattal illette a tárgyilagos hazai és nemzetközi kutatás egy része (Kovrig I., B. Svoboda, M. Martin, H. Kalex), és végérvényesen megcáfolták a várpalotai ásatások utólag előkerült eredeti jegyzőkönyvei. Ennek ellenére az elmélet megalkotójának óriási tekintélye még élte ezt az elképzelést régész tanítványai, követői és a historikusok körében.

A leletek jelenleg a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban vannak, a Thuryvárbán csak a fotói tekinthetők meg.

Köztéri szobraink, emlékműveink

Nepomuki Szent János

A Szabadság tér és az Árpádházi Szent Erzsébet tér határánál, a római katolikus templom mellett álló szobrot bantai kőből faragta egy vidéki – valószínűsíthetően helyi – kőfaragó mester. Felirata vésett, amely mára erősen megkopott, egy része megsemmisült, csak a következő olvasható: Ex voto /Maria BARP / Graberunin /GEBORNE GRAFN / ZITS GHNN DEN / 3 NOV 1733.

Tehát gróf Zichy III. János (1676 – 1727. december 20.) cs. és k. tanácsos felesége, Talheimb (máshol: Thalheim) Mária Anna Terézia (1692 – Palota, 1742. október 1.) 1733. november 3-án fogadalomból állította, akit egyébként halála után nem az általa építtetett várpalotai Zichy-kápolnában, hanem a székesfehérvári Szent Anna (más néven: Hentel-) kápolnában temettek el. Mivel Nepomuki Szent János a folyók,

hidak, hajósok, halászok, vízimolnárok védőszentje, egyáltalán nem meglepő, hogy a gazdag csapók városában szobrot állítottak a szentek, hiszen a csapók a Palota-környéki patakoknak, és a ráépített kallómalmaiknak köszönheték jólétüket.

Csörgey Károly emlékmű

Egy titokban fejlesztett légvédelmi ágyú kipróbálása közben 1928. július 12-én a várpalotai lőtéren elhunyt vitéz Csörgey Károly tábornok és több bajtársa emlékére még ugyanabban az évben felállították a Tési út mellett látható emlékművet.

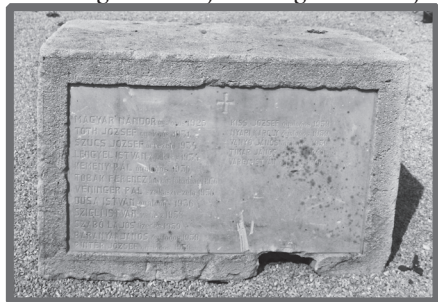

A II. világháború után ideológiai okokból eltávolították az emlékmű tetejéről a turulmadarat, amelyet aztán Nesó Sándor iparművész – saját felajánlásként – fából reprodukált. A turulmadaras Csörgey-obeliszk újraavatása 2008. július 25-én történt. Szomorú, hogy 2010-ben a turulmadár fél szárnyát ismeretlen rongálók letörték, 2011-ben pedig a nyolcvanhárom év

kibírt láncokat lopták el lelkiismeretlen emberek.

Haraszi Márton: Frontharcos emlékmű

A jelenleg méltatlanul a Thury-vár udvarában elhelyezett emlékmű az első köztéri frontharcos emlékmű volt Magyarországon, 1937. szeptember 19-i avatóbeszédet gróf Takách-Tolnay József ny. altábornagy, országos elnök mondott. Eredetileg a 8-as főút és a mostani Szent Imre út kereszteződésében állt. 1945-ben „szabadságharcos emlékművé” alakították, ami gyakorlatilag annyit jelentett, hogy leszedték a bronz frontharcos címet, és a helyére faragták az 1948-ban alakult Szabadságharcos Szövetség jelvényét. Az emlékművet 1956 után távolították el végleg, ekkor az 56-os forradalom és szabadságharc idején meghalt szovjet

katonák emlékére került ide egy új emlékmű. (Jelenleg a Frontharcos emlékmű eredeti helyétől nem messze egy Jézus-szobor és egy márványtábla őrzi az 1956-os „várpalotai csata” emlékét.)

A várpalotai kőművesmester bántai mészkőből készült, egyszerű kötőmbjének egyik oldalán a frontharcosok bronzból készült címere helyezkedett el, a másik oldalára az elhunyt bajtársak nevét vésték.

Haraszi Márton nevéhez fűződik a

római katolikus templom Szent Borbáladomborműve és Bakonykúti I. világháborús emlékműve is. A Thury-vár bejárata mellett látható, 1971-ben elhelyezett emléktábla is az ő munkája.

A híres Haraszi kőfaragócsalád eme jelentős személyének élettörténete még megírásra vár.

Inotai Hősi Emlékmű

Inota központi terén áll a vörösköből és márványból készült, és 1940. június 25-én felavatott hősi emlékmű (és országzászló). Az avatási ünnepségen részt vett (Habsburg) József Ágost főherceg, Falkay Gyula nyugalmazott tábornok, Thaisz Andor alispán, Czermann Antal és Börcs János országgyűlési képviselő. Az avatóbeszédet József főherceg mondta, aki – az MTI híradás szerint – a volt császári és királyi 69. Hindenburg-bakák és a volt 17-es honvédek hősiességét méltatta. A felavatott emlékművet Czermann Antal adta át a községnek, végül József főherceg előtt díszmenetben vonultak el egykori katonái. Később a falu első világháborús hősei mellé felkerültek a II. világegésben elhunyt nevei is.

Táblák feliratai:

Berta István / Berta János / Budai István / Budai János / Csesznegi József / Dénes György / Erdélyi Ferenc / Espár József / Grosz Gusztáv / Horváth Gyula / Izmindy András / Kalmár József / Károly János / Károly Gábor / Kokas József / Kovács Pál / Loránt József / Lambert János / Lehota Ferenc / Nagy Lajos / Ólé János

Patonai Gábor / Rapali József / Sass József / Simon István / Simon Vendel / Somogyi János / Stáhl János / Strauszki Ferenc / Cz. Szabó János / Szarka Sándor / Szekfű Károly / Szöllösi József / Takács József B.

/ Takács József R. / Vajda István / Vajda József / Varga János / Veczeli József / Viczina István.

A II. VILÁGHÁBORÚ / HŐSI HALOTTAI: / Bali Ferenc / Bellovits József / Budai István / Dobovics János / Dobovics József / Deák József / Halasi Ferenc / Homoki Károly / Hunyadi András / Kator György / Kántor Gyula / Kovács István / Kozma Imre / Lehota Ferenc / Lelkes Ferenc / Muszel Sándor / Nagy Gyula / Nagy Lajos / Papp Gyula / Preszter János / Simon Ferenc / Szőke Lajos / Tóth István / Vajda István / Zugor János

Az emlékmű melletti könyv formájú kövön: „A milleniumi év alkalmával / az I-II. világháborús hősök / emlékére // Inotai Kertbarát Kör / Inotai nyugdíjas Klubok / 2001. 08. 15.”

Mikus Sándor: Táncoló lányok

Az 1942-ben elkészült korábbi kislasztikai kompozícióját felhasználva alkotta újra kétalakos kompozícióját Mikus, melyet a Jó Szerencsét Művelődési Központ előtti köztéren helyeztek el. A 166 cm magas, két alakos bronz alkotás egy kettős medencéből álló szökőkút oldalán áll. Az összekapaszkodó kislányok kecses testtartásukkal, rugalmas mozdulataikkal és vidámságukkal ragadják meg szemlélőjüket. A talapzaton az 1960-as évszám szerepel a művész neve alatt.

Mikus Sándor (Szöd, 1903. augusztus 11.

– Budapest, 1982. szeptember 17.)
Kossuth-díjas magyar szobrászművész tanulmányait magánúton végezte. Egy Lehel úti szabadiskolában ismerkedett meg a szobrászattal, majd 1927-ben mintázta meg első, Óreganyám című kislasztikáját.

1927 és 1930 között először Firenzébe, majd Rómába ment, ahol Pátzay Pál műtermében dolgozott. 1932-ben

mutakozott be az Ernst Múzeum 129. csoportkiállításán. Tagja lett a Munkácsy Céhnek, a Rippl-Rónai Társaságnak, a Képzőművészek Új Társaságának, a Magyar Képzőművészek Egyesületének. Szerepelt a Képzőművészek Új Társasága és a Magyar Képrírók Társaságának tárlatain. 1938-tól az Új Művészek Egyesülete alelnöke volt.

1946-tól a budapesti Százados úti művésztelepen dolgozott. 1949-től 1975-ig a Magyar Képzőművészeti Főiskola tanára, 1958 és 1961 között a Magyar Képzőművészeti Főiskola elnöke volt. Portrék, kislasztikák, domborművek, érmek, emlékművek készültek műhelyében. A 40-es évek végéig kislasztikákat, majd pályája második szakaszában megrendelésre készült monumentális együtteseket alkotott. Egy-egy témát kompozíciók sorozatával bontott ki.

A klasszikus szobrászat eszményeivel áthatott művészetét harmonikus komponálásmód, összefogott arányok, puha, sima felületek jellemzik. Kizárólag az emberi alak megmintázásával, bronzba öntésével, kőbe faragásával foglalkozott. Munkásságának kiemelkedő műegyüttesei a portrék és a női aktábrázolások, a szűkszavú, dekoratív motívumvilágra redukált érmek.

Kerényi Jenő: Megbeszélés

Az inotai erőmű bejárata mögött álló három méter magas kőszobor az erőmű cseh építőinek tiszteletére készült 1953-ban a cseh-magyar barátság jegyében. A három alakos, három szintes szocreál szoborkompozíció alakjai egy gép körül helyezkednek el. A két férfi egymásra, a nő oldalra néz nagy figyelemmel.

Kerényi Jenő (Budapest, 1908. november 20. – Budapest, 1975. július 10.) Munkácsy- és Kossuth-díjas magyar szobrászművész. Szobrait drámai expresszivitás, erőteljes kompozíció és izgatott felületkezelés jellemzi; jó arányérzékkel szerkeszti a csoportos kompozíciókat; a mozgás ábrázolásának kiváló mestere. Legismertebb munkája a budapesti Osztapenko-emlékmű.

Ohmann Béla: Turi György

Az 1958-60 között kőből készült szobra a Várkert Általános Iskola belső udvarán található, pedig a város egyik díszje lehetne, ha nem ilyen eldugott helyen volna. A művész a törökverő hőst álló helyzetben, határozott, markáns vonásokkal ábrázolta, amint kardját a feje fölé emeli, és lesújtani készül vele.

Ohmann Béla (Budapest, 1890. március 6. – Budapest, 1968. március 21.) 1921-től a Budai Iparrajziskola tanára, kerámiaműhelyének vezetője volt. 1937-től 1946-ig az Országos Magyar Iparművészeti Iskola tanára, a díszítő

szakosztály vezetője volt. 1946-tól nyugdíjazásáig, 1950-ig a Budapesti Műszaki Egyetem épületszobrászati tanszékén mintázást tanított.

Minden jelentős hazai és külföldi kiállításon részt vett. Számos síremléket, kisplasztikát, érmet és emlékművet készített, valódi műfaja azonban az épületszobrászat volt. 1920-ban készült síremlékterveivel jutott önálló megbízásokhoz. Kezdeti művei a neobarokk akadémizmus szellemében készültek. Művészetének alakulására nagy hatással volt a 20-as évek közepén tett olaszországi és franciaországi tanulmányútja. Egyéni stílusának mintaképeit a középkor formavilágában találta meg, de a szecesszióra, art-decóra jellemző stilizálással, könnyedséggel ötvözte.

Aztán a 30-as évek közepén döntő fordulat következett be művészetében. Ekkor egyértelműen a neoklasszicizmus

követőjévé vált, és az ún. római iskola stílusának vezéregyénisége lett, bár ő nem volt római ösztöndíjas. A 30-as évektől meghatározó egyénisége volt a magyar épületszobrászatnak. Az általa képviselt architektonikus építészeti felfogás iskolateremtő lett a magyar szobrászatban.

Ohmann Béla az ötvenes években teljesen háttérbe szorult, mert a kommunista vezetőköről nem kívánt szobrot készíteni, és felszabadulási vagy szovjet emlékművet sem mintázott. Más neves művészekhez hasonlóan megpróbált az új kulturális irányvonal által elfogadható, de politikai tartalomtól mentes alkotásokat készíteni, de ezek jelentősége már elmaradt korábbi munkásságától.

Gazdag és sokrétű szobrászati munkássága mellett magas színvonalú éremművészeti tevékenységét is érdemes megemlíteni, bár viszonylag kevés érmet készített.

Erdey Dezső: Vízhordó lány

Eredetileg az inotai Készenléti lakótelepen elhelyezett alumíniumszobor 1956-ban készült. A 170 cm magas, korszokat cipelő kecses lányból a biztonság, erő, szépség és báj sugárzik. Erdey Dezső egyik legértettebb alkotása. Jelenlegi helyére, a Faller Jenő Szakképző iskola mellé 1988-ban került.

Erdey Dezső (Istvánföldre, 1902. augusztus 22. – Budapest, 1957. május 25.) szobrász, éremművész. 1920-tól 1928-ig a Képzőművészeti Főiskolán volt tanár-segéd. 1925-től minden jelentős hazai csoportos kiállításon részt vett. A Városligetben felállított Vízhordófiú című szobrával 1924-ben, a Narcissus és a Női akt gyertyával című munkáival pedig 1926-ban díjat nyert. 1925-ben ösztöndíjjal Párizsban, 1928-29-ben Rómában tanult. Klasszicizáló kisplasztikákat, emlékműveket, rene-

szánsz ihletésű érmekeket alkotott. A 40-es évektől porcelánnal is foglalkozott. A Herendi Porcelángyár több művét sokszorosította. Az 50-es években főként kisplasztikákat készített. 1943-tól 1948-ig az Iparművészeti Főiskola tanára, 1948-53 között a Szépművészeti Múzeum restaurátora volt. Klasszicizáló stílusú szobrait nagyszerű technikai felkészültség jellemzi. Portrékat, síremlékeket, köztéri szobrokat, épületplasztikákat készített. 1961-ben emlékkiállítása volt az Ernst Múzeumban, 1963-ban Székesfehérváron, 1987-ben Veszprémben.

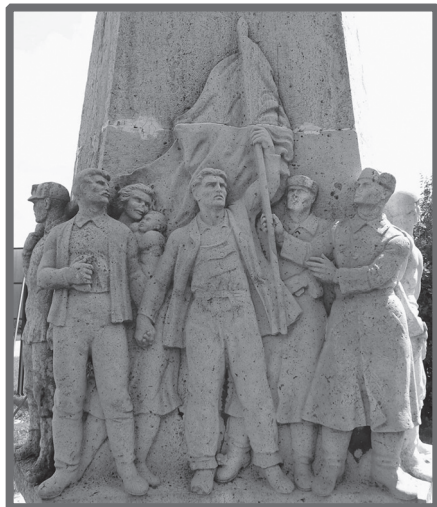

Abonyi Grantner Jenő: Obeliszk

Az 1956-ban készült 7 méter magas kőalkotást eredetileg a Thury-vár előtt állították fel, de már évtizedek óta a Grábertónál kettéágazó 8-as út mellett áll. Szomorú mementónak is tekinthető a kőobeliszk, hiszen éppen abban az

évben avatták a magyar–szovjet munkások jó kapcsolatát ábrázoló alkotást, amikor a szovjet seregek eltiporták a forradalmat, és vérbe fojtották a magyar szabadságharcot. Az inotai szovjet katonai emlékmű mellett ez az obeliszk őrzi még köztéren az egy-kori diktatúra kötelező ideológiájának szellemét.

Abonyi Grantner Jenő (Budapest, 1907. június 17. – Budapest, 1983. december 3.) magyar szobrászművész, Ferenc József- és Munkácsy-díjas, a római iskola tagja. Az ő munkája többek között az 1939-ben felavatott, római klasszicizáló stílusban készült Klebelsberg Kuno-emlékmű. Fő célja a görög művészet tiszteletéből adódó tiszta szépség visszaadása. A lélekábrázolás közvetlensége, tematikai gazdagság, a témához alkalmazott, bravúros kivitel, nemes formaadás jellemzi korai műveit. Kitarzott az akadémizmus mellett, így bizonyos plasztikai a félreértett realizmus szülőttei.

Herczeg Klára: Család

Az inotai Készenléti lakótelepen található, kőből készült mű 80 cm mély, 48x46 cm

talapzaton áll, maga a szobor 162 cm magas és 125 cm széles. Az 1957-ben felállított, munkáscsaládot ábrázoló kompozíció tipikus szocreál alkotás, merev tartású férfival és nővel, akik között a kislány figurája teremt mozgalmasságot.

Herczeg Klára (született: Weiss Klára) (Budapest, 1906. október 13. – Budapest, 1997. augusztus 6.) Munkácsy-díjas magyar szobrász- és éremművész, akiről 1998-ban képzőművészeti díjat is neveztek el. 1929–1930 közötti berlini tartózkodása alatt, ahol Claire Weiss szignóval kisplasztikákat készített a Rosenthal porcelángyár számára. Az 1950-es évek elejétől kisplasztikákat és monumentális műveket alkotott. Szobrai – zsánerek, portrék, politikai emlékművek – egy nézőpontra készült, statikus kompozíciók. Néhány kisplasztikáját a Herendi Porcelángyár sokszorosította. Az 1960-as évek végétől alkotta az életművében jelentős szerepet betöltő irodalmi, képzőművészeti, zenei ihletésű vagy mitológiai, bibliai témát feldolgozó, részletgazdag mintázású érmeit, kisplasztikáit.

Szabó Iván: Szindbád

Az 1958-ban – eredetileg nem Várpalotára készített – 64x80 cm nagyságú bronz relief a városi könyvtár régi, Kossuth utcai épületének homlokzatán került felavatásra. Ez volt Várpalotán az első Krúdy Gyulá-

nak emléket állító műalkotás. Miután a könyvtár 1985-ben jelenlegi helyére költözött, a dombormű is átkerült az új könyvtáráépületbe. Jelenleg a könyvtár olvasótermének falát díszíti.

A dombormű régies, ódon utcai környezetben ábrázolja Krúdy Gyulát, amellyel írásainak elégikus hangulatára utalt a szobrász.

Szabó Iván (Budapest, 1913. július 1. – Budapest, 1998. február 11.) szobrászművész 1934 és 1939 között tanult a Magyar Képzőművészeti Főiskolán, 1939-től a Százados úti művésztelep tagja. Mestere Medgyessy Ferenc volt, akinek műtermében dolgozott, nála tanult meg agyaggal, kővel dolgozni. Már 1934-től tagja a Szocialista Képzőművészek Csoportjának, 1942-től pedig a tagja lett a Képzőművészek Új Társaságának.

Aktívan táncolt, a Muharay, majd 1948-tól a Honvéd Népi Együttes vezetője,

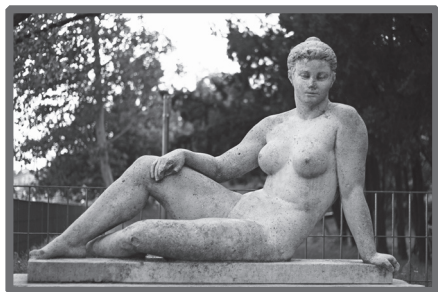
koreográfusa volt. 1949 és 1952 között a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége főtitkára, majd elnökségi tagja lett. 1950 és 1981 között a Magyar Képzőművészeti Főiskola tanáraként működött. 1954-ben alapítója a mártélyi főiskolai telepnek. 1954-től a Vásárhelyi Őszi Tárlatok egyik szervezője volt. 1982-ben és 1986-ban a nyíregyháza-sóstói, 1985-től a mezőtúri telep munkájában vett részt. Tagja volt a Gulácsy Társaságnak. Már a 30-as évek végén csatlakozott a népi írók törekvéseihez és a nemzeti szobrászat, festészet képviselőihez.

Mesteréhez, Medgyessyhez hasonlóan ő is a paraszti szépségideált emelte fel művészetével. Új tartalmat adott a népművészet továbbélésének. Gyakoriak táncábrázolásai, ló és lovas ábrázolásai. Maga is lovagolt, ismerte a két test együtthatását és ellenállását, valamint a dinamizmus lendületének kifejezését, a világos szerkesztést. Később egyre inkább a reneszánsz eszmény felé fordult, és ezzel Pátzay művészetével került rokonságba. Hat évtizedes pályája során műfaji és tematikai gazdagságra törekedett. A kő, a fa és a bronz mellett kedvelt anyaga a kerámia. Mesélő kedvét és balladai tömörítő hajlamát egyaránt kifejezte faszttéléin. Kerámiát Hódmezővásárhelyen kezdett készíteni (tálak, korsók). Érmészettel a 60-as évektől foglalkozott intenzíven.

Emléket állított eszményképeinek (Munkácsy, Tornyai, Rudnay), növendékei érdeklődését is e téma felé fordította. Velük együtt alkotott a nyíregyháza-sóstói és mezőtúri telepen, ahol viaszveszejtési eljárással készítette érmeit és kispasztikáit.

Garami László: Női akt

A hagyományos formavilágú, mégis frissességet sugárzó kőszobor 1960-ban készült. Az egykori várpalotai strand területén található Csik Ferenc parkban került elhelyezésre. A kinyújtott kezére támaszkodó nő minden irányból nézve elragadó látvány. Ahogy Szij Rezső fogalmaz: „[a] szobor maga az időtlen nyugalom, a nem hervadó szépség, s a mindenben győzedelmes életöröm.”

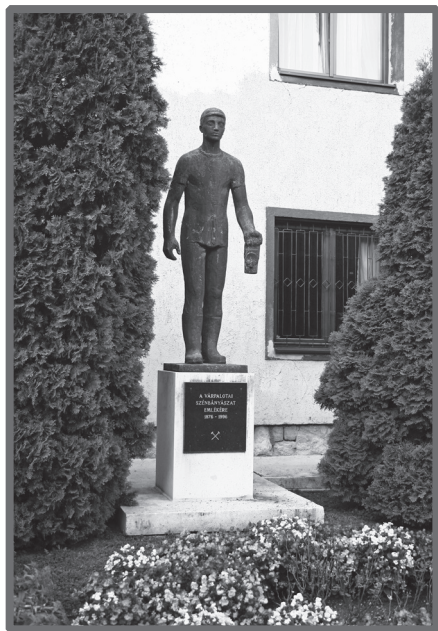
Garami László (Rinyaújlak, 1921. október 5. – Budapest, 2003. május 18.) 1938 és 1947 között az Iparművészeti Főiskolán, 1947 és 1952 között pedig a Magyar Képzőművészeti Főiskolán tanult. Az Iparművészeti Főiskolán mesterei Lux Elek, Reményi József, Erdey Dezső és Ohmann Béla, a Magyar Képzőművészeti Főiskolán pedig Kisfaludi Strobl Zsigmond és Pátzay Pál voltak. Garami Lászlónak egyéni kiállítása nem volt, azonban számos csoportos kiállításon szerepeltek alkotásai.

Mészáros Dezső: Bányászfiú

A Bányászfiú (más néven: „Bányász-szobor” illetve „Vájártanuló”) 210 cm magas bronzszobrát 1961. október 9. után állították fel az ekkora már elkészült talapzatára. Eredetileg nem a Városháza előtt, hanem az épülettel szemben állt, ahonnan 1983. augusztus 29-én helyezték át. A karbitlámpával kezében óvatosan lépdelő fiatal férfialak a bányászok

embert próbáló sorsát jeleníti meg. A talapzaton található felirat: „A várpalotai szénbányászat emlékére 1876–1996”.

Mészáros Dezső (Szeged, 1923. január 17. – Budapest, 2003. december 11.) Munkácsy-díjas szobrászművész korai érzékeny, karakteres portrészobrok, realista munkásábrázolások után, érett korszakában a figurális és a nonfigurális határán álló, nagyméretű kőszobrokat farag, melyek szellemiségükben talán a kora-görög kükladikus idolkhoz állnak a legközelebb. Szobrászatában óriási fordulatot hozott az 1967-es római ösztöndíjas időszak: művészete ekkor fordult az ábrázolás-konvenciótól a jelentéstartalommal áthatott tömegformálás és téralakítás felé. Mészáros Dezső munkásságát több díjjal is jutalmazták. 1956-ban Derkovits-ösztöndíjas volt, egy évtized múlva megkapta a Munkácsy-díjat. 1967-ben a Római Magyar Akadémia ösztöndíjasa volt. 1994-ben a Magyar

Köztársasági Érdemrend kiskeresztjével tüntették ki. Tagja volt a Szentendre-i Grafikai Műhelynek.

Ifj. Szabó István: Bányász

Az 1962-ben felállított Bányász (alternatív megnevezései: Ismeretlen bányász, Pihenő bányász) című mészkből készült, 220 cm magas szobor ifjabb Szabó István diplomamunkája volt. A Jó Szerencsét Művelődési Központ és az egykori Skála közötti zöldterületen látható pihenő bányászalakat felgyürt ingujjban, jobb kezét csípőre téve, bal kezével egy MFK típusú bányafejtő légkalapácsra támaszkodva ábrázolta a művész.

Ifj. Szabó István (Dorogháza, 1927. május 21 –) Munkácsy-díjas szobrászművész édesapja (a Kossuth-díjas szobrászművész, id. Szabó István) 1992-es halála után Benczúrfalvát választotta alkotói székhelyéül. Feleségével, a szintén

szobrászművész Nagy Máriával itt élnek és dolgoznak. Ifj. Szabó 1947-52 között járt a Magyar Képzőművészeti Főiskolára, 1949 óta kiállító művész. Első köztéri megbízását közvetlenül a főiskola elvégzése után kapta: a budapesti Milleniumi emlékmű „Bethlen Gábor szövetséget köt a csehekkel” című domborművét ő készítette.

Figuratív realista szemléletű, bronzból és fából alakított kisplasztikákat, megbízásra monumentális, kőből faragott és bronzból öntött emlékműveket, díszítő jellegű kompozíciókat alkot. A "fényes szellők" nemzedékének tagjaként a 40-es, 50-es évek fordulójától munkásfigurákat formált meg, népi ihletésű tematikákat dolgozott fel műveiben. A kisplasztikák mellett a 60-as évektől a monumentális feladatok teljesítése vált dominánssá munkásságában: klasszikus szellemiséggel áthatott szobrászatának kiemelkedő művei a portrék és a portréemlékművek (Petőfi Sándor, Madách Imre, Mikszáth Kálmán, Ady Endre, stb.).

Szobrászi sokoldalúságát az anyagok és technikák változatosságát felvonultató gazdag életmű tanúsítja, amelyben egyaránt fellelhető a politikai emlékmű, az emlékmű, az emlékszobor, a szakrális- és a játszótéri plasztika. Országszerte sok helyen állnak játszóterei, díszkútjai, portrészobrai, emlékművei. A számtalan szakmai díj mellett tavaly Szabó István megkapta Nógrád megye díszpolgára kitüntető címet.

Laborcz Ferenc: Híradás

A bronzból készült lemezomborítás 1963-ban került a postaépület homlokzatára. A jelenlegi változathoz képest ere-detileg másképpen nézett ki a kompozíció: a hanghullámok nem a női alak kinyújtott keze alatt helyezkedtek

el, hanem az alak mögött. A kompozíció szimbolikája könnyen megfejthető, mind az útnak engedett postagalamb, mind pedig a hanghullámok a híradást vagyis a posta hivatását jelenítik meg.

Laborcz Ferenc (Bp., 1908. ápr. 14. – Bp., nov. 30) Munkácsy-díjas szobrász Rómában, a Collegium Hungaricumban rendezte meg első kiállítását, itthoni bemutatkozására azonban csak a világháború befejezése után került sor. 1941-ben Szőnyi István tanársegédje a Képzőművészeti Főiskolán, 1942-1943-ban római ösztöndíjas, 1957-ben franciaországi tanulmányutat tett, 1967-ben Párizsban, Londonban, Belgiumban, Hollandiában, Németországban járt. Onnantól kezdve, hogy 1955-ben

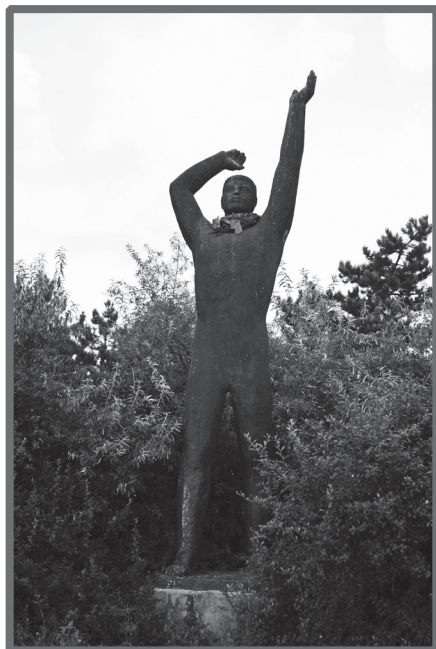

Budapesten, a Fényes Adolf Teremben kiállították műveit, csaknem minden, magyar művészeknek külföldön rendezett kiállításon szerepeltek szobrai. Az alumínium és a fa egyik legértőbb hazai mestere. Az egyetemes művészetből táplálkozó, mindig újat kereső sajátos művészete humánus jegyeket visel. Puritán szobrász, művészi ereje a szűkszávúság és az érett kompozíció. Stílusa kezdetben a realizmushoz kötődött, majd természetes formákból kiindulva tömör, egyszerű ábrázolással a tiszta plasztikai megfogalmazást kereste. Munkássága az avantgárd törekvések és a természetelvű

plasztika közötti átmenetet képviseli. Művészi stílusának két meghatározó állomása a római ösztöndíjas év, az antik, reneszánsz remekművek megismerése és 1957-es párizsi, valamint 1967-es tanulmányútjai, amelyek modern törekvéseit erősítették meg. Kisplasztikai kísérleteit követően köztéri alkotásainál is e felfogás érvényesült. Utolsó korszakában absztrakt, nonfiguratív műveket alkotott modern építészeti környezetbe. Autóbalesetben halt meg. 1991-ben a művész életművének gondozására és a kortárs magyar szobrászat támogatására nevét viselő alapítványt hoztak létre.

Kovács Ferenc: Munkásmozgalmi emlékmű

Az emlékművet a Thury-vár mellett avatták fel 1964. március 21-én a Tanácsköz-társaság kikiáltásának 45. évfordulójára. A magasra tartott kezű munkást ábrázoló, 3,2 méter magas bronz szobrot a rendszerváltáskor

lebontották, és áthelyezték a Kálvária városrészbe, a Tési út mellé.

Kovács Ferenc (Kiskunfélegyháza, 1926. szeptember 1. – Budapest, 1990. január 11.) Munkácsy-díjas szobrász. Életműve két, egymástól jól elkülönülő korszakra bontható. Az 1960-as, 70-es évtizedfordulóg realista szemléletű portrékat és figurákat formált meg, majd ezt követően haláláig elvont, geometrikus, illetve organikus jellegű kompozíciókat, dekoratív térplasztikákat alkotott. Munkásságának kiemelkedő jelentőségű művei az egy-egy formaismétlődést, variációsort megjelenítő, faragott kőszobrok.

Ligeti Erika: Krúdy Gyula

A Krúdy Gyula Városi Könyvtár bejárata melletti falon látható alkotást eredetileg a városi könyvtár Kossuth utcai épületének homlokzatán avatták fel 1977. május 28-án. A fehérmárvány emléktáblán látható 40 centiméteres bronz portrédombormű felirata: KRÚDY GYULA 1878-1933. Állította Várpalota Város Tanácsa 1977.

Ligeti Erika (Budapest, 1934. március 30. – 2004. július 30.) Munkácsy Mihály-díjas magyar szobrász- és éremművész. Életét meghatározó két évet töltött 1965-1966-ban a hódmezővásárhelyi művésztelepen. 1969-től haláláig a szentendrei művésztelepen élt és alkotott. Kisplasztikákat, portrékat és érmekeket készített, de monumentális köztéri alkotások is készültek műhelyében. Műveinek anyaga többségében bronz, de dolgozott kővel is, például a síófoki Merengő kislány című, illetve a budapesti Anya gyermekével című köztéri szobrai mészkőből készültek. Az 1955 óta kiállító művész alkotásai haláláig rendszeresen szerepeltek a hazai és külföldi tárlatokon.

Művészetének központjában az ember állt. A hazai éremművészet egyik kiemelkedő alakja. Ez az oka, hogy 2006-ban a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Érem Szakosztálya róla elnevezett díjat alapított, amely szakosztálynak egykor egyébként lelkiismeretes vezetője is volt.

Gyulavári Pál: Játszó macska

A hétköznapiakban csak „kőmacskának” nevezett alkotást 1981-ben állították fel

a Tési-dombi lakótelepen, az Erdődy Pálffy Tamás utcában. A nagyméretű kőplasztika a gyerekek kedvence, talán minden várpalotai kisgyerek csúszott már le a hátán.

Gyulavári Pál (Bicske, 1949. március 21. –) A főiskola után a Képzőművészeti Kivitelező Vállalatnál dolgozott díszítőszobrászként, 1973-tól önálló.

Kezdetben főleg követ faragott, majd kisbronzokat és érmekeket készített.

Szívesen kalandozik a műfajok, anyagok, stílusok között. Szobraihoz különböző köveket, márványt, gránitot, bronzot, cserepet, porcelánt, vasat, ólmot használ. A bronzöntés terén a korszerű precíziós öntésben rejlő plasztikai lehetőségeket kutatja, csipkeszerűen áttört formák kiöntésével kísérletezik.

Cyránski Mária: Vénusz – Tavasz

Az 1987-ben, bronzból készült mű Várpalota Dísz terén található. Az alkotásnak két másodpéldánya is van, egy Dunaújvárosban (1993) és egy Gyöngyösön (1995).

Cyránski Mária szobrász 1965-től Dunaújvárosban, jelenleg Dunaföldváron

él. 1966-tól a dunaújvárosi és Fejér megyei képzőművészeti tárlatokon, valamint 1970-től a Képzőművészek észak-dunántúli Szervezete kiállításain állandó résztvevő. 1978-tól rendszeresen részt vesz a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep munkájában, 1982-ben az ott készült alkotásokból nyílt kiállítása Budapesten. Szobraiban lírai témákat fogalmaz meg, alkotásai lírai-realista szobrok, reliefek. Tűzzománcjaiban a népművészet motívumkincséből merít.

Borbás Tibor: Krúdy emlékére

(Hommage à Krúdy)

Az 1990-ben készült 190x130x30 cm bronzszobor a Jó Szerencsét Művelődési Központ mellett található. A műalkotást Krúdy Gyula író, költő emlékére avatták fel 1990. október 16-án. A kétalakos kompozíción Krúdy kedvelt regényhőse, Szindbád látható sétapálcaként használt esernyővel és kalapban, amint éppen egy ház résnyire nyitott ajtaján kitekintő fiatal

